

мується в процесі природного оволодіння засобами рідної мови.

Все це повинно допомогти дітям усвідомити морфему як окремий мовний знак. Далі на основі вже сформованої бази морфемного аналізу слів в другому розділі починається робота з формування усвідомлених навичок застосування словотворчих правил.

З другої підгрупою дітей, які вже досить успішно оволоділи простими словотвірними моделями, головними розділами роботи з розвитку навичок словотвору будуть наступні: формування граматичної системи словотворення; збагачення словникового запасу шляхом уточнення розуміння смислового значення слів; систематизація вже наявного у дітей словника.

Робота над лексичним компонентом мовлення повинна передувати відпрацюванню граматичних правил словотворення і базуватися на однаковому мовному матеріалі, тобто пояснюватися, уточнюватися і систематизувати потрібні значення мотивуючих слів.

Етапи роботи визначаються послідовністю появи форм словотворення в онтогенезі. Формування функції словотвору здійснюється як в усному мовленні, так і на письмі. Закріплення словотвірних форм спочатку проводиться в слові, потім у словосполученнях, реченнях і текстах. Формування і закріплення словотвірних моделей на рівні слів найкраще представлені у роботах Р. Лалаєвої та Н. Серебрякової, саме цю методику доцільно взяти за основу логопедичної роботи з дітьми другої підгрупи.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Отже, підсумовуючи вищесказане, можна стверджувати про неоднорідність продовження логопедичної роботи з дітьми із аграматичною дисграфією.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Корнев А. Н. *Нарушения чтения и письма* / А. Н. Корнев. – СПб., 2003. – 246 с.
2. Лалаева Р. И. *Общезначительные и специфические механизмы нарушений письма у детей* / Р. И. Лалаева // *Материалы 3 Междунар. конф. Росс. асс. дислексии* – М., 2007. – С. 34 – 39.

3. Левина Р. Е. *Нарушения речи и письма у детей. Избранные труды.* / Р. Е. Левина – М., 2005 – 224 с.

УДК 376.37

Т. О. Остапчук

студентка ФПДО,

спеціальність «Логопедія»

А. І. Кравченко

кандидат педагогічних наук, професор

Сумський державний педагогічний

університет імені А. С. Макаренка

ФОРМУВАННЯ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЕВОГО ВИСЛОВЛЮВАННЯ У ДОШКІЛЬНИКІВ ІЗ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ

Статтю присвячено проблемі формування зв'язного мовлення у дошкільників із мовленнєвими порушеннями (фонетико-фонематичним недорозвиненням мовлення), в умовах логопедичного пункту.

Стаття посвячена проблеме формирования связного речевого высказывания у дошкольников, имеющих речевые нарушения (фонетико-фонематическое недоразвитие речи), в условиях логопедического пункта.

The article deals with the formation of a coherent verbal expression in preschool children, with speech disorders (phonetic and phonemic underdevelopment of speech), in a speech therapy paragraph kindergarten.

Ключові слова: формування зв'язного мовлення, мультиплікаційні фільми, мовленнєві порушення, діти дошкільного віку.

Ключевые слова: формирование связного речевого высказывания, мультипликационные фильмы, речевые нарушения, дети дошкольного возраста.

Keywords: the formation of coherent speech patterns, cartoons, speech disorders, children of preschool age.

Постановка проблеми. В наш час триває пошук шляхів вдосконалення логопедичної роботи, розробка нових форм, методів і прийомів подолання мовленнєвого недорозвинення, визначення можливостей дидактичного матеріалу. У зв'язку з цим важливим засобом у роботі логопеда виступають мультиплікаційні фільми (А. Гуськова, І. Льодовик, Г. Сперанська).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Подолання порушень фонетико-

фонематичної сторони мовлення розглядалися вченими А. В. Семенович, Т. Н. Ланіним, О. А. Пожиленко, Н. В. Нищеву, З. Є. Агранович, Т. А. Ткаченко. На думку науковців, така робота вимагає певної системи й особливих методів корекційної роботи.

Мета статті – на основі аналізу спеціальних науково-педагогічних літературних джерел висвітлити проблему формування зв'язного мовлення у дошкільників із фонетико-фонематичним недорозвиненням мовлення в умовах логопедичного пункту.

Виклад основного матеріалу. Мультиплікація – одна з форм екранного мистецтва, яка являє собою синтетичний вид, що об'єднує живопис, графіку, музику, літературу, елементи театру, танцю. Виразні засоби кожного з цих видів мистецтва по-своєму впливають на уявлення, уяву, зорову пам'ять, розумову активність, розкриття творчого потенціалу людини [3, с. 16].

Сюжетність, видимість образів, звуковий супровід змушують дітей співпереживати, проживати сюжет разом з героями. У дитини це викликає сильні емоційно-чуттєві реакції самих різних формах, в тому числі в формі мовленнєвого висловлювання.

Особливо велика роль мультфільмів у навчанні та вихованні дошкільників, які мають порушення мовленнєвого розвитку. Для даної категорії дітей характерне зниження мотивації, бідний запас відомостей про навколишній світ, відсутність цілеспрямованості в діяльності, несформованість операційних компонентів мислення, складність у створенні уявної ситуації, недостатня точність предметних образів-уявлень, неміцність зв'язків між зоровою і вербальною сферами [3, с. 18].

Мультфільм служить прекрасним засобом розвитку мислення, уваги, уяви і пам'яті у дітей; значно розширює кругозір і вдосконалює комунікативні навички; вчить висловлювати свої почуття та настрої. Мультиплікаційні фільми надають унікальну можливість для внесення різноманітності й індивідуалізації освітньо-виховного процесу.

Робота над змістом мультфільму дозволяє сформувати різні сторони

мовлення дитини: фонетико-фонематичну, просодичну, лексико-граматичну, що створює базу для оволодіння дитиною зв'язним мовленням. Ф. А. Сохін вважає, що зв'язне мовлення – це не просто послідовність пов'язаних один з одним думок, вона як би вбирає в себе всі досягнення дитини в оволодінні рідною мовою, в засвоєнні її звуковою стороною, словниковим запасом і граматичною будовою [2, с. 102].

Процес формування зв'язного мовлення засобами мультиплікаційних фільмів спирається на низку загальнодидактичних і логопедичних принципів: принцип реалістичності, принцип свідомості й активності, принцип взаємозв'язку роботи над різними сторонами мовлення, принцип збагачення мотивації мовленнєвої діяльності, принцип наочності, принцип розвитку, дозованість навантаження і облік психофізичних особливостей дітей з вадами мовлення, принцип систематичності та послідовності в навчанні, принцип обліку виду і характеру мовленнєвого порушення, принцип комунікативно-діяльнісного підходу, принцип єдності корекції та розвитку (Р. Є. Левіна, І. Ю. Левченко, І. І. Мамайчук, Г. Л. Сперанська, У. В. Ульяновка).

Формування зв'язного мовлення у дітей з вадами мовлення на матеріалі мультиплікаційних фільмів можна уявити в таких завданнях: навчання дітей дотримуватися логічної послідовності у викладі подій, відображати істотні зв'язки в мовленнєвому змісті, використовувати лексико-граматичні засоби в оформленні зв'язного висловлювання, активізувати словниковий запас, вчити використовувати різні синтаксисні засоби в оформленні висловлювання, створювати тексти різних функціонально-сміслових типів мовлення [1, с. 22].

В рамках логопедичної роботи з удосконалення зв'язного мовлення у дітей з фонетико-фонематичним недорозвиненням на матеріалі мультиплікаційних фільмів застосовуються наступні методи:

- 1) переказ сюжету мультфільму;
- 2) порівняння двох мультфільмів, визначення подібності в композиції: від

великого – до малого, повторність епізодів;

- 3) складання мультфільму-казки [4, с. 33].

Відзначимо, що робота проводилася в умовах логопедичного пункту в рамках роботи із взаємодії вихователя та логопеда. Для роботи були підібрані вітчизняні мультфільми, які спираються на основні лексичні теми, що вивчаються в старшій групі, вікові психологічні особливості дітей 5-6 років. Наведемо приклади деяких з них: «Птахи»: «Сіра шийка» (1948), «Лісові тварини»: «Лісові пригоди» (1951), «Фарбований лис» (1953); «Цирк»: «Лошарік» (1971), «Вперше на арені» (1961); «Транспорт»: «Новачок» (1961), «Казки про машини» (1975); «Полярні тварини та птахи»: «Пригоди пінгвіна Лоло» (1986 – 1987), «Хоробре оленя» (1957); «Комахи»: «Муха-цокотуха» (1960), «Перша скрипка» (1958), «Дитинчата диких і домашніх тварин і птахів»: «Добрий ліс» (1950), «В лісовій гущавині» (1979); «Сім'я»: «Мама для мамонтеняти» (1981), «Бабуся Удава» (1977); «Свята»: «Подарунок для слона» (1984), «День народження бабусі» (1981); «Музичні інструменти»: «Незнайко-музикант» (1972), «Перша скрипка» (1958); «Школа»: «Слоненя пішов вчитися» (1984), «Чебурашка йде до школи» (1983).

Наведемо фрагмент роботи з аналізу формування зв'язного мовленнєвого висловлювання на прикладі мультфільму «Стара іграшка» (1971).

На першому етапі нашої роботи ми проводили вступну бесіду з дітьми за допомогою знайомства з лексичною темою «Іграшки». Ми запитували у дітей, які у них найулюбленіші іграшки, як вони з ними грають, чим відрізняються нові та старі іграшки, чому так важливо берегти іграшки (не ламати, не рвати, не бити). Активізація лексичного запасу здійснювалася шляхом загадування загадок, читання відомих віршів, потішок, приказок за темою. Загальна тривалість першого етапу 5-6 хвилин.

На другому етапі здійснювався перегляд мультфільму, потім бесіда, яка допомагала дітям краще зрозуміти зміст, правильно оцінити деякі його епізоди. Дітям задавалися наступні питання:

«Згадайте і назвіть персонажів, які були на початку мультфільму? Опишіть ляльку, ведмедика та собачку. Як ви думаєте, який у них характер? Чим вони відрізняються один від одного? Про що кожен з них мріяв? А ви б хотіли отримати подарунок? Який? Як би ви з ним грали? Який подарунок знайшла дівчинка в коробці? Опишіть клоуна: його зріст, вираз обличчя, який одяг на ньому був? Що відчула дівчинка, коли побачила клоуна? Як ви це зрозуміли? Чому іграшки образилися на дівчинку? Опишіть їх емоції. Що сталося далі? Які почуття були у ведмедика, коли він сидів на даху? Куди забрів Мишко? У що одягнувся Мишко? Навіщо він це зробив? Що відчула дівчинка, коли побачила, що це її ведмедик? Опишіть настрій ведмедика. Як ви думаєте, чи правильно вчинив ведмедик, коли пішов від дівчинки? А як би ви вчинили на місці ведмедика? Чи правильно поводитися дівчинка зі своїми іграшками? Які моменти з мультфільму вам запам'яталися найбільше? Чим вони вам сподобалися?».

Подібна бесіда закріплює цілісне сприймання мультиплікаційного фільму в єдності змісту та мультиплікаційної форми. На цьому етапі проводилися лексико-граматичні ігри «Хто з ким?» (Мишко з собачкою, дівчинка з клоуном), «Назви ласкаве слово» (ведмідь-Мишко, друг-дружок, лялька-лялечка), «Чия голова?» (ведмежа, собача), «Порівняй» (клоун високий, а собачка низька; дівчинка весела, а Мишко сумний; день сонячний, а ніч похмура). Тривалість цього етапу становить 15 хвилин з урахуванням перегляду мультфільму.

Третій етап характеризувався формуванням самостійного зв'язного мовлення у дітей. Дітям пропонувалися наступні види завдань: переказ мультфільму з додаванням наступних подій; переказ мультфільму з заміною (додаванням) діючих осіб; переказ мультфільму з додаванням попередніх подій.

Важливо відзначити, що при передачі змісту або вигаданні мультфільму логопед прагнув зробити мовлення дитини змістовним, розгорнутим, логічним, послідовним, зв'язним, грамотним, лексично точним, фонетично чистим. Ми звертали увагу дітей на образне мов-

лення персонажів мультфільму, давали творчі завдання на підбір порівнянь, синонімів, антонімів.

Виконувалися такі вправи, як «Намалюємо мультфільм словами», «Придумай мультфільм», «Хто уважніше?», «Я почну, а ви продовжите». Як показали наші спостереження, після проведення системи занять з використанням мультиплікаційних фільмів із дітьми старшого дошкільного віку з фонетико-фонематичним недорозвиненням мовлення стали спостерігатися наступні позитивні зміни в розвитку зв'язного мовлення: діти стали відзначати необхідні суттєві зв'язки в предметному мовленні (тимчасові, причинно-наслідкові), викладати свої думки в логічній послідовності, правильно використовувати відповідні лексичні та граматичні засоби.

У дітей активізувався пасивний і збільшився активний словник, вони стали використовувати різноманітні мовленнєві засоби. Збільшився обсяг висловлювання, діти стали використовувати велику кількість складних речень. Збільшився темп мовлення, скоротилася переривчатість мовлення, кількість ситуативних слів (при складанні оповідань були відсутні тривалі паузи з пошуком потрібного слова). Діти стали використовувати в мовленні велику кількість прислівників.

Діти навчилися складати розповіді різних типів (опис предмета, розповідь, оповідання з елементами опису тощо). Розповіді дітей, як правило, містили яскраві, оригінальні образи, ту чи іншу характеристику переданих подій (місце, час, характер дії). Діти проявляли фантазію, прагнучи обіграти в своєму оповіданні зображене на екрані.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, формування зв'язного мовлення у дошкільників із вадами мовлення є одним із важливих завдань роботи логопеда і вихователя в умовах логопедичного пункту, яку можливо максимально реалізувати на матеріалі мультиплікаційних фільмів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бурухина А. Ф. Мультфільми в виховально-образовательній роботі

с дітьми [Текст] / А. Ф. Бурухина // *Воспитатель ДОУ*. – 2012. – № 10. – С. 22-24.

2. Глухов В. П. *Формирование связной речи детей дошкольного возраста с общим недоразвитием речи [Текст] / В. П. Глухов. – 2-е изд., испр. и доп. – М. : АРКТИ, 2004 – 244 с.*
3. Гуськова А. А. *Мультфильмы в детском саду: логопедические занятия по лексическим темам для детей 5–7 лет [Текст]: / А. А. Гуськова. – М. : ТЦ Сфера, 2010 – 123 с.*
4. Заглада Л. *Дети и мультипликация [Текст] / Л. Заглада // Мир семьи. – 2005. – № 11 – С. 32 – 35.*
5. Сперанская Г. Л. *Развитие речи дошкольников с использованием сюжетной видеозаписи [Текст] / Г. Л. Сперанская, И. А. Ледник. – СПб. : Речь, 2007 – 156 с.*

УДК 376.1-056.264:741

В. В. Пасько

*студентка спеціальності
«Корекційна освіта (Логопедія)»*

К. О. Зелінська-Любченко

*кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри логопедії
Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка*

КОРЕКЦІЯ ЗНМ ІІІ РІВНЯ У ДІТЕЙ ЗА ДОПОМОГОЮ МЕТОДІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

У статті розглядається методика малювання, як засіб впливу на розвиток мовлення у дітей старшого дошкільного віку із врахуванням встановленого логопедичного висновку «загальний недорозвиток мовлення ІІІ рівня».

В статті розглядається методика рисования, как средство воздействия на развитие речи у детей старшего дошкольного возраста с учетом установленного логопедического заключения «общее недоразвитие речи ІІІ уровня».

In the article the technique of drawing as a means of influencing the development of speech in children of senior preschool age taking into account the established speech therapy the conclusion of "General underdevelopment of speech ІІІ level."

Ключові слова: мовленнєві порушення, загальне недорозвинення мовлення, лексико-граматична будова, малювання, діти старшого дошкільного віку.

Ключевые слова: речевые нарушения, общее недоразвитие речи, лексико-грамматический строй, рисование, дети старшего дошкольного возраста.